תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על כלאים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על כלאים

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-כלאים/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ט 4
פרק ג 6
הלכה ב 6
פרק ה 14
הלכה ו 14

פרק א

הלכה ט

קטע ב

הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית וניטלין בשבת כו' הוי לית טעמא דלא משום שאינו רוצה בהשרשתן כו' מודים חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט כו' אמר ר' יוסי אוף אנן נמי תנינן ניטלין בשבת כו':

הנה אמרינן בירושלמי ספ"ה דמעשרות. ר' יוחנן בשם רבי ינאי ערימה של בצלים שהשרישה מהן התולש בשבת פטור שאינו רוצה בהשרשתן א"ל רשב"נ מאי איכפלה שבת גבי מעשרות לא תנינן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת עיין בהמפרש מהרא"פ שנדחק בזה מאוד דמדקאמר וניטלין בשבת משמע דמיירי בלא השרישו:

ולי נראה לפרש דר' יוחנן בשם ר' ינאי ערימה של בצלים שהשרישה מהן התולש בשב' פטור שאינו רוצה בהשרשתן א"ל רשב"ל מאי איכפלה שבת גבי מעשרות לא תנינן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת (פי' דלא קאמר רק וניטלין בשבת ואין הפירוש הוא דהוי כתלוש ומותר לתלושן בשבת דהא דהוי כתלוש זהו רק גבי מעשרות אבל לענין שבת ודאי הוי כמחובר והא דקאמר וניטלין בשבת היינו רק שמותר לטלטלן אבל לא שמותר לתלוש):

ויתבאר עפ"י מאי דאמרינן בשבת (ד' פ"א) אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש מהם בשבת חייב חטאת אמר רב פפי האי פרפיסא שרי לטלטולי ופי' רש"י מדר"ל דאמר מותר לקנח בו ולא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הן יוצאים וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן. אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן נימא בה מילתא היה מונח ע"ג קרקע והניחו ע"ג יתידות מחייב משום תולש היה מונח ע"ג יתידות כו' וכתבו התוספות האי מחייב מכת מרדות מדרבנן כדפי' בקונטרס מדשרי ר"ל. וקשה לר"י דאמרינן בפ"ק דגיטין (ד' ז') א"ר יוחנן עציץ נקוב המונח ע"ג יתידות באנו למחלוקת ר' יהודא ורבנן דלר' יהודא פטור מן המעשר כדמפליג בין ספינה גוששת לשאינה גוששת ולרבנן חייב אמר רבא דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן אלא בספינה דלא מפסיק אוירא אבל עציץ דמפסיק אוירא אפילו רבנן מודו והא בשמעתין חשבינן לי' כמחובר מדאורייתא אפילו הניחו ע"ג יתידות ולא מחייב משום תולש אלא מדרבנן ונראה לר"י דשמעתין לא סברה דיחוי' דרבא התם עכ"ל:

ובזה יתבאר הא דאמר ר"ל על הא דא"ר יוחנן בשם ר' ינאי ערימה של בצלים שהשרישה מהן התולש בשבת פטור שאינו רוצה בהשרשתן א"ל רשב"ל מאי איכפלה שבת גבי מעשרות דמה תלוי בשבת דאינו רוצה בהשרשתן לא תנינן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת (פי' שמותר לטלטלן ואין בזה משום תולש אם מטלטלן וכמו שפי' רש"י בשבת (שם) דלא אמרינן צרור זה העשבים שעלו מלחלוחית הקרקע הם יוצאים וכשמגביהן הרי הוא כעוקרן מגידוליהן). אבל אם תולש מהם ודאי חייב וכמו דאמר ר"ל גופא בשבת (שם) צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בו והתולש ממנה בשבת חייב חטאת ורק לטלטלה שרי שאין בזה משום תולש והירושלמי ס"ל כשיטת הש"ס בשבת (שם) דחשבינן לי' כמחובר מדאורייתא אפי' הניחו ע"ג יתידות וכמו דאמרינן בירושלמי (רפ"ג דחלה) ר' הילא בשם ר' אלעזר הקונה עציץ נקוב בסורי' אעפ"י שלא קנה עפר שתחתיו קרקע שע"ג קנה לחייבו למעשרות ולשביעית אפי' נתון על שתי יתידות אוף ר' יודא מודה בה ומה בינו נבין הספינה ספינה עולה ויורדת וזה במקומו הוא אלמא דס"ל כשיטת הש"ס דילן בשבת (שם) דאפי' הניחו ע"ג יתידות נמי חשוב כמחובר:

וע"ז אמר ר' זעירא לר' אבהו חמי מה אמר לא איכפלה שבת גבי מעשרות דבשבת אינו תלוי ברוצה בהשרשתן דאפי' אינו רוצה בהשרשתן נמי חשוב מחובר אם השרישו והתולש בשבת חייב רק שניטלין בשבת ולא אמרינן דכשהוא מגביהן עוקרן מגידוליהם הא שביעית איכפלה שאם הי' רוצה בהשרשתן שהם אסורים משום ספיחין ואם לאו מותרין משום ספיחין כו' ואם הי' טמאים עלו מידי טומאתן. בחזקתן. ואת אמר עלו פי' שהם בחזקתן למעשרות ולשביעית וא"כ חשבינן לי' כתלוש ואעפ"כ את אמר שעלו מידי טומאתן א"ר יוסי בשם ר' לא התורה ריבתה בטהרת זרעים מאי טעמא וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע כו' תני לא יתלוש עבר ותלש אית תנא תני חייב אית תנא תנימותר מ"ד אסור מותר (ולי נראה דצ"ל מ"ד מותר אסור (פי' דאיך שייך שיפלגו בפלוגתא רחוקה כל כך וא"כ מ"ד מותר אסור וניחא שתחלוק הברייתא שני' ולומר אסור אבל לא חייב מ"ד חייב פטור ניחא (פי' למ"ד חייב וצריך להגיה בברייתא) השני פטור ולא מותר וע"ז אומר דלא צורכה דלא מותר (פי' כר' ינאי דפטור וא"כ יחלוקו הברייתות בפטור ומותר. אם הוא רק פטור או שמותר לכתחילה. [ועיין בירושלמי שבת תמן תנינן שני' משום ר"א יוצאה אשה בעיר של זהב (ופי' הק"ע שתים שתי בריתות תנינן באחת משום ר"א כו' וטעה בזה ובאמת הפי' הוא ששנים הוא שני דינים והוא משנה בעדיות (פ"ב מ"ז) שנים משום ר"א יוצאה אשה בעיר של זהב כו' וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ק

דר"ה ה' ו') דתנינן תמן שנים בשם ר"א יוצאה אשה בעיר של זהב מפריחי יונים כו') תני ר"מ מחייב בין ר"מ לרבנן ניחא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין בין ר"א לרבנן ניחא ר"א מתיר וחכמים אוסרין בין ר"מ לר"א קשי' ר"מ מחייב ור"א מתיר [ועיין בשבת (ד' נ"ט) ובשבת (ד' ס"ב)]. רשב"ל אמר חייב פי' אבל רשב"ל ס"ל דחייב וכמו שביארתי:

ועיין בביאורי הגאון בש"ע יו"ד ה' ערלה (סי' רצ"ד סעי' ד') וכתב שנראה לו דט"ס בתוספתא מ"ש ואם תלש פטור דלענין שבת ודאי חייב וכדינם לטומאה ובירושלמי שהבאתי יש פלוגתא בזה. ואיפשר דשאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים. וכמו דאיתא בירושלמי ועיין בשבת (ד' צ"ה) התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור רמי לי' אביי לרבא תנן ר"ש פוטר בזה ובזה אלמא לר"ש נקוב כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשר זרעים בלבד א"ל לכל מילי ר"ש כתלוש משוי ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים כו' וצ"ע ודוק:

עוד איפשר לפרש בפשיטות לא תנינן אינו חושש לא משום כלאים כו' ולא משום מעשרו' וניטלין בשבת פי' שאינו מותר רק לטלטלן וכמו דאמרינן הכא מודים חכמים לר"ש בכסא שרגליו משוקעות בטיט שמותר לטלטל כו' אמר ר' יוסי אוף אנן נמי תנינן וניטלין בשבת א"ר יוסי ב"ר בון דר"ש היא פי' דס"ל דבר שאין מתכוין והא תנינן שביעית אית לך מימר דר"ש היא דתנינן ור"ש אומר הספיחין מותרים כו':

פרק ג

הלכה ב

קטע ג

מתניתין כל מיני זרעים אין זורעים בערוגה כו' גבול שהיה גבוה טפח ונתמעט כשר שהיה כשר מתחילתו. ואמרינן בגמ' נתמעט כשר (שהיה כשר מתחילתו) אמר ר' אימי הדא דאת אמר לזרעים שבו. הא לזרוע בו מתחילה אסור הא עבר וזרע מאחר שאלו מותרים. (פי' מאחר שאותן זרעים שכבר נזרעו בשעה שהיה הגבול טפח ואח"כ נתמעט כשר. וע"כ מאחר שאלו מותרים אף אלו מותרים) ר' ירמיה בעי ניחא נעקרו השנים הראשונים מותרי' (פי' זה פשיטא שראשונים מותרים) נעקרו הראשונים השני' מהו הן. נשמעינה מן הדא. המיטה שניטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה את החדשות ולא שינה את הנקבים. נשתברו חדשות טמאה ישנות טהורה שהכל הולך אחר הישנות. הדא אמרה נעקרו השנים הראשונים מותרים נעקרו הראשונים השני' אסורים. הנה הר"ש

הביא הירושלמי הזה והרמב"ם (פ"ד דכלאים ה' י"ד) כתב גבול שהי' גבוה טפח וזרעו בו מינים הרבה כמו שביארנו ונתמעט מטפח מאחר שנזרע בו כשר שהיה כשר מתחילתו ולא ביאר הירושלמי וצריך להבין אמאי לא ביאר הירושלמי:

ויתבאר על פי מאי דאיתא בשילהי עירובין בירושלמי ספ"י דעירובין) שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה כו' הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת כבר נראית לצאת. מצא אחר בצידו מוציא את שניהם או אינו מוציא אלא את שנראה לצאת הוא היה אומר צבת בצבת עבד צוותא קמייתא מאי הוית ברי' הוית. אמר ר' חנינא קומי ר' מנא ומה את אמר לה מצבתא אחת למדו כמה צבתות. וכא משבית' אחת למדו כמה שביתות:

והנה מה שמסיים הירושלמי הוא היה אומר צבת בצבת עשוי' כו' אין לו ביאור והק"ע נדחק בזה מאוד. ע"כ נראה לי לבאר דקאי על הא דקאמר תחילה. הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת כבר נראית לצאת. וא"כ כיון דהותר מתחילה במקום עזרה אפי' נפל אח"כ אעפ"כ כיון דהותר במקום שחייבין עליו כרת הותר נמי אף במקום שאין חייבין עלי' כרת. דהואיל ואשתרי אשתרי. ואח"כ מיבעי לי' אם מצא אחר בצידו אי אמרינן כיון שהותר לזה הותר נמי לאחר או לא:

[**ומזה** הבאתי במ"א קצת ראיה להראב"ד שהוכיח דלא אמרין כיון דאשתרי אשתרי שכתב וכן מצינו גבי נדרים ונדבות ביו"ט ולא אמרינן מגו דאשתרי יו"ט לגבי תמידין ומוספין אשתרי נמי כו' ומש"ה השוחט עולות נדבה ביו"ט לוקה כמו דאיתא בביצה (ד' י"ב) כו' ובפ' ד' אחים (ד' ל"ב) פליגי בזר ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ד"ה חייב ולא אמרינן כיון שנתנה תורה רשות לכהן לחלל שבת במקדש דין הוא שיהא להם רשות לחלל אפי' שלא לצורך עבודה ומש"ה נקט דווקא זר ששימש דהיינו לצורך עבודה וכתב עלי' הש"א דלא אמרינן אלא הואיל ואשתרי בהאי בגד במקום מצוה אשתרי שלא במקום מצוה בהאי בגד עצמו אבל הואיל ואשתרי בדבר זה שרי נמי בשאר כמו הואיל מתמידין ומוספין לנדרים ונדבות ודאי לא אמרינן. דא"כ בטלת איסור מלאכה בשבת ויו"ט לגמרי הואיל ושרי בתמידין ומוספין שרי לדבר הרשות אפילו שלא במקדש כו' ובלא"ה זר ששימש בשבת עיקר הפלוגתא הוא משום דאין איסור חל על איסור הוא כדאמרינן התם ואין ענין כהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה לכאן עכ"ל:

ולי נראה שהראב"ד סובר דהא דהואיל ואשתרי אשתרי היינו במקום א' וע"כ לא מקשה רק ממקדש דבמקום א' הוי כמי דאמרינן הואיל ואשתרי אשתרי באותו בגד ומה

שהקשה הש"א דעיקר הפלוגתא הוא משום דאין אחע"א כו' אינו קושי' כלל דאעפ"כ הוכיח הראב"ד דאי אמרינן במקדש כיון דאשתרי לצורך עבודה אשתרי נמי שלא לצורך עבודה א"כ אפי' איסור חל על איסור אעפ"כ אינו חייב דהותרה שבת במקדש אפילו לזר נמי וע"כ הוכיח הראב"ד דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי. וא"כ לפי מה שביארתי דהאי בעיא של הירושלמי הוציא ממקום שחייבין עלי' כרת ונפל למקום שאין חייבין עלי' כרת כבר נראית לצאת מצא אחר בצידו מוציא את שניהם או אינו מוציא אלא את שנראה לצאת דעיקר הבעי' הוא דאי אמרינן הואיל ואשתרי בטילטול זה אשתרי נמי בטילטול אחר אעפ"י שמפני זה בלבד לא היה מוציא דהא לא נמצא בעזרה אך מפני שהותר בטלטול שרץ הראשון ע"כ הותר נמי באחר אלמא דאע"ג דאין זה באותו דבר גופא אעפ"כ מיבעי לי' אי אמרינן הואיל ואשתרי אע"ג שהוא רק טלטול דמדרבנן אעפ"כ כיון דמיבעי לי' בדרבנן ע"כ איפשר לומר בדאורייתא ג"כ]:

ובזה איפשר לבאר הירושלמי שם מה דמסיים הוא היה אומר צבת בצבת עבד צוותא קמייתא מה הוית ברי' הוית א"ר חנינא קומי ר' מנא ומה את אמר לה ופי' שמה מביא מזה להאי בעי' דאיבעי ליה ע"ז אומר מצבתא אחת למדו כמה צבתות וכא משביתה א' למדו כמה שביתות וע"ז אומר משבות א' למדו כמה שבותים (פי' ע"י שהתירו תחילה שבות א' ממילא הותר אח"כ כמה שבותים ולענין שאם נמצא אחר מותר לטלטלו נמי ע"כ הביא לדוגמא המאמר של צבת בצבת עבד כמו דאיתא בפסחים (ד' נ"ד) הוא היה אומר צבתא בצבתא מתעביד מצבתא קמייתא מאן עבד הא לא ברי' בידי שמים היא והביא מזה לדוגמא הא דהתירו שבות הראשון ואח"כ השבות הזה מתיר שבות שני' דהיינו אפי' נפל מידו חוץ לעזרה ואמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ואח"כ מתיר אפי' נמצא אחר בצידו:

[**והנה** הק"ע כתב זה לשונו כתב הרב במ"ל (פ"ב מה' ביאת מקדש ה' כ') והנה לא נתבאר אצלו כשנמצא בעזרה דקיי"ל דמוציאין אותו להיכן מוציאין אותו דאיפשר דכיון שהוציאו אותו משער נקנור שהוא המקום שחייבין עלי' כרת דשם היו מניחין אותו דכיון דאם נמצא שם לא היו מוציאין אותו אלא היו כופין עלי' פסכתר ה"נ כשנמצא בעזרה לא היו מוציאין אותו כי אם מהעזרה וראיתי בירושלמי הוציא ממקום כו' כבר נראית לצאת ומוכח בהדי' כשהיו מוציאין אותו מהעזרה היו מוציאין אותו אף ממקום שאין חייבים עלי' כרת וכיון שכן נ"ל שהיו מוציאין אותו חוץ להר הבית. אך קשה הא הביהמ"ק רה"י וירושלים היא רה"ר עוד קשה בעיני לומר שיתירו ההוצאה משום דנמצא בעזרהדבשלמא הטלטול ניחא הואיל והותר מתחילה. אבל הוצאה אמאי הרי

כשהוציא מן העזרה לא הי' כאן עיי"ש שהאריך ואחרי בקשת המחילה מכבוד הרב תמוהים לי דברי' לא ידעתי דמאי מספקא לי' והא דקשי' לי' להרב איך הוציאו מרה"י לר"ה גם זה תימא שבלי ספק שזרקו למחילות של הר הבית שהם חול וכמפורש בדברי הרמב"ם (פ"י מה' בית הבחירה המחילות הפתוחות לעזרה קודש והפתוחות להר הבית חול וא"צ לכל מה שהאריך שם הרב וזה ברור עכ"ל. ואין ראיתו מוכרחת דהא דאיתא ברמב"ם (פ"י מה' בית הבחירה ה' ט') המחילות הפתוחות לעזרה קודש ולהר הבית חול היינו לענין אכילת קדשים. אבל לענין טומאה אפי' המחילות הפתוחות לעזרה הוי מדרבנן. כמו שכתב שם הרמב"ם (פ"י ה' ח') הי' בנויות לחול ופתוחות לקודש תוכן קודש לאכילת קדשי קדשים. אבל אין שוחטים שם קדשים קלים והנכנס לשם פטור (והוא מהא דזבחים (ד' נ"ו) תני תנא קמי' דרב נחמן כו' אמר רבא לאכילה שאני ועיין בכ"מ) המחילות הפתוחות לעזרה קודש והפתוחות להר הבית חול כו' וא"כ מיירי הרמב"ם לענין אכילת קדשים. אבל לא לענין טומאה. והאי חול דקאמר היינו לא כמו העזרה שאוכלים שם קדשי קדשים. א"כ איך הביא הק"ע לענין טומאה (ואיפשר שלענין טומאה מדרבנן יש להמחילות דין של הר הבית):

ועוד דבירושלמי ש דפסחים) אמרינן תני בשם ר' יהודא מחילות שתחת ההיכל חול וגגות ההיכל קודש ר' אימי בשם ר"ל מתניתא אמרה כן מדורה הי' שם ובית הכסא כו' א"ר יוסי וכי צואה טומאה והלא אינה אלא נקיות. ויידא אמר דא יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה כו' אם קודש הוא ילך לו בקצרה. וא"כ אפי' המחילות שתחת העזרה נמי אינם קודש. ומשמע דאפי' פתוחות לעזרה. (אלא דמשמע דהירושלמי מדמה טומאה לאכילת קדשים. דלא כשיטת הש"ס דילן בזבחים (ד' נ"ו) עכ"פ לענין מחילות ס"ל להירושלמי שאפי' תחת העזרה אינם קודש לענין טומאה. וא"כ אפי' בעזרה גופא א"צ להוציא אלא שיוכל להכניסם תחת המחילות. א"כ מהו זה דווקא בהר הבית אך מהירושלמי (פ"ג דמ"ש) מוכח שתלוי במה שפתוחות לקודש או לחול גם שם מחלק בין טומאה לאכילה. דאמרינן שם תני בנוי' בקודש ובחול פתוחות לקודש תוכן קודש כו' כצ"ל) פתוחות לחול תוכן חול כו'. וגם מחלק שם ג"כ בין אכילה ובין טומאה כמו שמחלק בש"ס דילן בזבחים (ד' נ"ו) דאמרינן התם תוכן קודש אוכלים שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם חייב רב יהודא בשם רב אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים ושבע. על רוחב מאה ושלשים וחמש. והא תני לשכה שהיא בנויה בחומת העזרה אוכלים שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וטמא שנכנס לשם פטור תיפתר כהדא דתני' כו' אלמא דהירושלמי שקיל וטרי בזה אם פתוחות לקודש

דאוכלים שם קדשים ואם חייבים עליהם משום טומאה. כמו דשקיל וטרי הש"ס דילן בזה בזבחים (ד' נ"ו). ועיין במ"ל שהאריך שם מענין הלשכות):

נחזור לענינינו דהנה המ"ל כתב שאעיקרא דדינא הוא נבוך בזה לפי שלא ראה להרמב"ם שהביא דין זה דירושלמי ולא ידע הטעם. ואם נאמר דס"ל דלא הותר טלטול כי אם במקום שחייבין עלי' כרת. ניחא שלא הביא הירושלמי. אלא שכתב שלא ידעתי מנין לו דין זה מאחר שהירושלמי לא ס"ל הכי והדבר צריך אצלי תלמוד עכ"ל אך לפי מה שביארתי דהטעם של הירושלמי הוא אי אמרינן כיון דאשתרי אשתרי וכבר ביארתי בספרי ע"י (ס' א') דהרמב"ם סוב' דלא אמרינן הואיל ואשתרי לענין כלאים בציצי' ע"ש וע"כ לא הביא הרמב"ם דין זה:

וכן נראה לי מה שלא הביא הרמב"ם הדין של הירושלמי (ספ"ק דעירובין) לענין הא דתנן ארבעה דברים פטרו במחנה כו' ומן הדמאי כו'. ואמרינן שם נכנס עמהם לעיר כבר נפטרו. יצא עמהם מהעיר כבר נתחייבו והרמב"ם בהלכות מלכים (פ"י) הביא דין זה (ואחר זה הביא הדין של הירושלמי שכתב שם וכשם שפטורים מכל אלו בהליכתם כך פטורים בחזירתן וכתב הכ"מ איפשר שלמדו מהא דתנן בעירובין (כ"ו) וכתב הלח"מ דאין משם ראיה ולא מקום למוציא דין זה. וכבר הרגיש בזה הק"ע שזהו מהירושלמי שילהי פרקין כשם שבהליכתן פטורים מד' דברים כך בחזירתן פטורים מד' דברים. אך לפי מה שביארתי דהרמב"ם לא סבר להאי דינא דכיון דאשתרי אשתרי. ע"כ לא הביא האי דינא של הירושלמי. דלהירושלמי הוא מכיון שכבר נפטר ע"כ אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי וכמו שביארתי שע"כ לא הביא הירושלמי דשילהי עירובין הוציא ממקום שחייבין עלי' כרת ונפל למקום שאין חייבין עניו כרת כבר נראית לצאת מצא אחר בצידו מוציא את שניהם:

והנה כבר הבאתי בספרי ע"י (ס' ט"ו) והשגתי שם על הק"ע שכתב. על הא דאמרינן בחולין (ד' י"ז) בעי ר' ירמי' איברי בשר נחירה שהכניסו עמהם לארץ במלחמה שכתב שם דנ"מ לאיברי איסור שמביאין בני מלחמה בחזירתן אי מותרים בהם כיון דבמלחמה מותרין בהם דאי אמרינן בשר נחירה מותרין לישראל דהואיל והותרו הותרו הא נמי מותרין. ואי אמרינן דאסורין הני נמי אסורין. אך לפמ"ש הרמב"ם דאף במלחמה לא הותרו אלא בשעת הדחק כו' לכן נראה לי דנ"מ לדמאי שהביאו בני מלחמה אי מותרין בו אי לא. ואע"ג דלהירושלמי פשיטא לי' לר' ירמיה מיבעי לי'. והשגתי שם דלא דמי כלל דבעי' דר' ירמיה אינו אלא בדבר דלא היה איסור מתחילה כלל. כגון בשר נחירה דלא איתסר כלל מתחילה קודם שבאו לא"י. ומיבעי לי' אם נאסר נמי מה שנחרו תחילה

או לא. וכן הא שכתב הרא"ש דנ"מ לענין אם אסר על עצמו מזמן ידוע ואילך דלא היה אסור כלל מתחילה שייך נמי הבעי' דר' ירמיה. אבל הא דאשתרי דמאי זה היה אסור אלא דאשתרי במלחמה. וזה שייך לענין מה שביארתי בתשובה (ס' א') אי אמרין כיון דאשתרי אשתרי וכמו דאמרינן בקדושין (דף נ"א) גבי יפ"ת בפלוגתא דרב ושמואל אי אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי

ועדיין צריך לבאר הא דאיתא בירושלמי (שילהי עירובין) הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עלי' כרת. יש לדקדק מה שאומר ונפל. ואמאי לא קאמר הירושלמי בפשיטות דאם הוציא ממקום שחייבין עליו כרת מותר להוציא אפילו ממקום שאין חייבין עליו כרת. אך אם לא נפל בודאי דמותר להוציא וכמו שתמה הק"ע על המ"ל שנסתפק אם הוציא ממקום שחייבים עליו כרת אם מותר להוציא אף ממקום שאין חייבין עלי' כרת דהרי מפורש באו"ח (סי' ש"א סעיף ג') שמותר לו ליטול משם ולהניחו באיזה מקום שירצה. וכתב המ"א דכיון שהוא בידו רשאי לטלטלו ביותר עיי"ש במ"א. וע"כ נקט הירושלמי ונפל. דא"כ הוה אמינא שאין לטלטלו עוד. אעפ"כ אומר דכיון דאשתרי אשתרי משא"כ אם מטלטלו לצורך מקומו לא שייך הואיל ואשתרי אשתרי דהא הוי היתר גמור ודוק. ובירושלמי (ספ"ג דסוכה) חברי' אמרין כו' ותני תמן כך הי' המנהג בירושלים אדם הולך לביהכ"נ ולולב בידו קורא את שמע כו' ונותנו לחבירו הניחו בארץ אסור לטלטלו דכיון שהניחו בארץ הוי כמוציא מחדש ולא הותר טלטול א"ר זאת אומרת שהוא אסור בהנאה. והתם לא שייך כיון דאשתרי אשתרי דהתם כיון שצריך לצאת בו לא גזרו בו איסור טלטול כלל רק לאחר שהניחו בארץ:.

ובזה יתבאר הרמב"ם שלא ביאר הבעי' של הירושלמי ברמב"ם (פ"ד דכלאים ה' י"ד) שכתב גבול שהיה גבוה טפח וזרעו בו מינים הרבה כמו שביארנו ונתמעט מטפח מאחר שנזרע בו כשר שהיה כשר מתחילתו ולא הביא הבעי' של הירושלמי אמר ר' אימי הדא דאת אמר לזרעים שבו הא לזרוע כו' הא עבר וזרע מאחר שאלו מותרין אף אלו מותרין ר' ירמיה בעי כו' ואמאי לא הביא אך זהו מטעם דהואיל ואשתרי אשתרי. (ואיפשר דלכתחילה אסרו משום מראית העין) אבל בדיעבד מאחר שאלו מותרין ע"כ אלו מותרין. והרמב"ם לטעמי' דס"ל דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי ע"כ וכן לא הביא הירושלמי דעירובין. הא דהתירו דמאי במלחמה. שאפי' נכנסו לעיר מותרים. וכן הירושלמי דסוף עירובין [והא שאומר בירושלמי שאם היה גבול טפח ונתמעט כשר. איפשר דלהרמב"ם אע"ג דס"ל דלא אמרינן כיון דאשתרי בזרעים עצמם כיון דזרען בכשרו' ע"כ מותר אח"כ.

אך לגבי זרעים אחרים תלוי בהא אי אמרינן כיון דאשתרי אשתרי. וע"כ כיון דהרמב"ם לא ס"ל כיון דאשתרי אשתרי ע"כ לא הביא הירושלמי הזה] ודוק:

ובזה איפשר לומר הא דאיתא בירושלמי (פ"ג דשביעית) ני מחצב שבינו לבין חבירו ופתח בו חבירו בהיתר מותר ואם הי' ריקה אסור (ופי' המפרש מהרא"פ ופתח בו חבירו בהיתר ע"ש או שהי' חלקו מגולה כ"ז אבנים מותר אף הוא לפתוח לכתחילה ואם הי' של חבירו ריקה שכבר נטל ממנו כל מחצב אבנים אסור הוא לפותחו לכתחילה) וא"כ משמע דהטעם משום דאמרינן כיון דאשתרי אשתרי וע"כ אם הי' של חבירו ריקה שכבר נטל ממנו כל מחצב אבנים אסור הוא לפותחו לכתחילה וכמו דאמרינן הכא לענין גבול שהי' גבוה טפח דאם עבר וזרע מאחר שאלומותרין דאם נעקרו הראשונים ע"כ השנים אסורין וה"נ אמר דאם חבירו ריקה אסור ועיין בירושלמי (פ"ט דכלאים) תני אין עראי לכלאים במקדש (ופי' המפרש מהרא"פ אין עראי לכלאים בבגדי כהונה שעליהם אעפ"י שהותרו בשעת עבודה ומותר כלאים לגבי' במקדש אפ"ה אמרינן אין עראי לכלאים אצלן ואסורים ולהראב"ד דס"ל דאפי' שלא בשעת עבודה מותרים הם בכלאים של בגדיהם מיירי זה ביציאתן לחוץ דרך עראי אבל להרמב"ם אפי' במקדש כ"ש לחוץ והא תני כהן שיצא ודבר עם חבירו אם הפליגו טעון טבילה אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים כאן בבגדי זהב כאן בבגדי לבן

ובזה יתיישב הא דאמרינן בירושלמי (רפ"ז דיומא ה"א) ר' אמי בשם ר' יוחנן שירי עבודות עובדן בבגדי לבן א"ר מתניא מתניתין אמרה כן ואם לאו באצטלית לבן משלו ר' יוסי בעי למה שהן בחוץ הרי שחיטה אינה אלא בחוץ והוא עובדה בבגדי זהב (ט"ס וצ"ל בבגדי לבן) וה"ג הק"ע רבי יסא בשם ר' יוחנן רצה עובדה בבגדי זהב רצה עובדה בבגדי לבן (פי' קריאת הפרשה) וכתב הק"ע כתבו ת"י בר"פ בד"ה ואם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא אבל בבגדי זהב אין לקרות שאין ללבוש לכתחילה בבגדי זהב אם לא לצורך ע"כ. וקשה הרי מפורש א"ר יוחנן דאם רצה לקרות בבגדי זהב קורא וי"ל דסברי ת"י דבבלי פליג אירושלמי וסובר דקריאת הפרשה לא הוי עבודה כלל כדקאמר התם מדקתני באצטלית לבן משלו מכלל דלאו עבודה היא עכ"ל ולפי מה שביארתי ניחא דהירושלמי סובר דאמרינן כיון שהותרה הותרה וע"כ סובר דרצה עובדה בבגדי לבן רצה עובדה בבגדי זהב אבל לשיטת הש"ס דילן לפי דעת הרמב"ם לא אמרינן כיון שהותרה הותרה ע"כ כתבו התוס' דבבגדי זהב אין לקרות שאין ללבוש בגדי זהב לכתחילה אם לא לצורך מחמת שיש בהם כלאים ודוק:

ובזה יתיישב הירושל' (פ"ד דיומא ה"ג) חתה והקטיר ונשפך הדם יביא פר אחר ונכנס בדמו עד שלא הקטיר נשפך הדם חתי' פסול' היא וצריך לחות בתחיל' (פי' לאחר שישחוט הפר) ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם ספק משהקטיר נשפך הדם להביא פר אחר ולכנוס בדמו אינו יכול שאני אומר עד שלא הקטיר נשפך הדם והיא חתי' פסולה וצריך לחתות בתחילה ולהקטיר שנית אחר שחיטת הפר אין את יכול (כצ"ל) שאני אומר משהקטיר נשפך הדם והי' חתי' כשירה והוא עובר משום הכנסה יתירה ובטלו העבודות אשכחת אמר בטלו עבודות של אותו היום וא"כ משמע דאינו יכול להקטיר שני הוא משום הכנסה יתירה דילמא הי' הקטרה הראשונה כשירה שהי' לאחר שנשפך הדם ואמאי לא אמר משום הבערה דאיך יקטיר הקטורת פעם שני' דילמא יצא בהקטרה הראשונה א"כ אי הבערה לחלק יצאת איכא חיוב כרת שהיא חמורה ממיתה. אך לכאורה יש לומר דלא קשה מידי דממ"נ אם כבר יצא בקטורת הראשונה אם כן הוי מקלקל בהבערה דהא לא מתקן מידי וא"כ פטור ואם לא יצא הרי צריך להקטיר פעם שנית וע"כ לא קאמר רק דבטלו עבודות היום משום הכנסה יתירה (עיין ביבמות (ד' ל"ג) כו' והאמר ר יוסי הבערה ללאו יצאת ועיין בס' ח"ס ודוק. אך כל זה ניחא אי אמרינן דמקלקל בהבערה פטור אבל אם נאמר דמקלקל בהבערה חייב תקשה אמאי לא קאמר משום ספק הבערה דהקטרה שני'. וכמו דאמרינן (פ"ב דשבת ה' ה') תמן תנינן כל המקלקלים פטורים חוץ מן המבעיר ומן העושה חבורה בר קפרא אמר אפי' אין צריך לדם אפי' אינו צריך לאפר מתניתא פליגא על ר' יוחנן שורו שהדליק את הגדיש כו' וא"כ לבר קפרא דס"ל דמבעיר חייב אעפ"י שאינו צריך לאפר. וא"כ אמאי לא קאמר משום ספק הבערה אך לפי מה שביארתי דס"ל להירושלמי דאמרינן כיון דאשתרי אשתרי א"כ אינו חייב משום הבערה וכמו שהקשה הראב"ד הבאתיו בס' א"ה (דרוש ה') שכתב על דברי ר"ת דלא אמרינן בכה"ג הואיל ואשתרי אשתרי עיי"ש וכתב דבפ' ד' אחין (ד' ל"ב) פליגי בזר ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת שלא לצורך בו ד"ה חייב אלא אמרינן כיון שנתנה תורה רשות לכהן לחלל שבת במקדש שיהא להם רשות לחלל אפי' שלא לצורך עבודה ומש"ה נקט זר ששימש בשבת וא"כ איפשר לומר דלמאן דס"ל כיון דאשתרי אשתרי ע"כ אפי' אם כהן מחלל שבת שלא לצורך עבודה נמי פטור. וע"כ לא קאמר משום ספק הבערה ולא דמי לכניסה דלא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי דאיפשר דהתם מכיון שיצא מכניסה הראשונה ע"כ לא אמרינן הואיל ואשתרי אשתרי משא"כ בהבערה שכל היום הוא עוסק בהבערה דיכול להפך צינורא בתמיד של שחר כמו דאמרינן ביומא (ד' י"ב) לובש שמונה ומהפך בצינורא או כמו דאמרינן ביומא (ד'

מ"ה) בכל יום היה שם ארבע מערכות והיום חמש וביומא (ד' מ"ו) אמר רבי אלעזר איברי עולה שניתותרו עושה בהם מערכה וסודרן אפי' בשבת כו' ובירו' (פ"ד דיומא ה"ו) אמרינן האיברין והפדרין שלא נתאכלו מבערב עושה אותן מדורה ושורפין עליהם בפני עצמם ודוחים עליהם את השבת כו' ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא דבר שאינו מעכב דוחה כו':

ועיין ירושלמי (פ"ד דיומא) לא נתן לתוכה מלא או שנתן לתוכה מעלה עשן נתחייב מיתה א"ר זעירא ועובר משום הכנסה יתירה והוא כמו דאמרינן ביומא (ד' נ"ג) ותיפוק לי' דקא מעייל ביאה ריקנית ועיין ביומא (ד' נ"ג) הא לא נתן בה מעלה עשן אי שחיסר אחת מכל סמנין חייב מיתה ותיפוק לי' דקאמר מעייל ביאה ריקנית אמר ר"ש הכא במאי עסקינן כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה ודוק:

פרק ה

הלכה ו

קטע ד

ר' יעקב בר אידי בשם רשב"ל פעמים שהקשין מותרים והדגן אסור פעמים שהקשין אסורין והדגן מותר האיך עבידא זרע בתוכן וסיכך על גבן הקשין מותרין והדגן אסור. זרע באיסור והעביר הסכך הקשין אסורין והדגן מותר ר' זעירא בעי ניחא הקשין מותרין והדגן אסור הקשין אסורין והדגן מותר גדל מתוך איסורו ואת אמרת הדגן מותר ר' זעירא כדעתי' דא"ר זעירא בשם ר' יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי' מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:

והנה בש"ע יו"ד הלכות כלאי הכרם וזרעים (סי' רצ"ה) סעי' פ"ה) כתב זרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עלי' את הגפן הקשי' מותרין והדגן ידלק וכתב בביאורי הגאון. ירושלמי בר אידי בשם ר"ל פעמי' שהקשין מותרין והדגן אסור והשמיט הבבא השני' זרע באיסור והעביר הסכך הקשין אסורים והדגן מותר והוא כקושי' ר' זעירא גדל מתוך איסור ואת אמרת הדגן מותר ופסק כר"ז וכן מסיק בירושלמי (פ"ו דנדרים) חומר הוא בגידולין דאמר ר' זעירא בשם ר' יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי' הוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור עיי"ש:

והנה אמרינן בירושלמי (פ"ק דערלה) ר"ש בן יקום בעי קומי ר' יוחנן נטעו צד התחתון לסייג והעליון למאכל צד התחתון למאכל והעליון לסייג א"ל היא הדא היא הדא היא צד התחתון לסייג והעליון למאכל היא צד התחתון למאכל והעליון לסייג וכיצד הוא

יודע א"ר יונה מביא זמורה ומסיים עד כאן לסייג מכאן ואילך למאכל ר' זירא בעי ניחא צד התחתון לסייג והעליון למאכל צד התחתון למאכל והעליון לסייג גדל מתוך איסור ואת אמרת הכין ר' זעירא כדעתי' דאמר ר' זירא בשם רבי יונתן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפילו מוסיף כמה אסור שאין גידולי איסור מעלין את האיסור:

והנה בש"ע יו"ד (ס' רצ"ד סעי' נ"ז) הנוטע אילן מאכל ואין דעתו לצורך אכילה כו' אפי' אם צידו האחד בין פנימי בין חיצון בין תחתון בין עליון לצורך א' מאלו וצדו השני לאכול את שלצורך אכילה חייב והשאר פטור וכתב בביאורי הגאון אע"ג דר"ז הקשה לא חס לה כמ"שר"ח בשם הגאונים כל דלא אתותב עבדינן כותי' והקושי' קשה גם על מתניתין דאמרינן שם אילן שמקצתו נטוע בארץ כאלו כולו נטוע בארץ ר"א בשם ר"י נעש' כטבל ומעשר מעורבין זה בזה עכ"ל. וצריך לבאר דהא מילתא טעמא בעי מפני מה לא חס לקושי' ר"ז והתם בש"ע הלכות כלאי הכרם וזרעים פסק כר' זירא והכא בערלה לא פסק כר"ז:

ע"כ נראה לי לבאר ע"פ מה שביארתי לקמן על הא דאמרינן שם בירושלמי (פ"ק דערלה) רבי יוסי כרשב"ג (פי' ר' יוסי דאמר דאפילו הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור ולא אמרינן ששורשים חיים זה מזה סובר כרשב"ג דסובר דאילן מקצתו נטוע בארץ ומקצתו בח"ל צד הנטוע בארץ חייב וצד הנטוע בח"ל פטור וסובר ג"כ דמחלקין הצדדים ולא אמרינן דשורשים חיין זה מזה ומשני אפי' סובר כרבי ערלה תלוי' לדעתו ומעשרות אינם תלוים לדעתו עכ"ל הירושלמי (פי' דמשני דהא דר' יוסי אפי' כרבי דס"ל שאילן מקצתו נטוע בארץ ומקצתו בח"ל דהוי נטוע בארץ וכמו שביארתי (שם) דס"ל דלא מחלקין הצדדים והוי כטבל וחולין מעורבין זב"ז ואפ"ה מודה לר' יוסי דהפנימי למאכל והחיצון לסייג דהפנימי חייב והחיצון פטור והטעם הוא משום שערלה תלוי' לדעתו ומעשרות אינם תלוים לדעתו (פי' דהא דחיצון לסייג הוא משום דדעתו ומחשבתו שיהיה החיצון לסייג והפנימי למאכל וע"כ אע"פ דס"ל לרבי ששורשים חיין זה מזה אעפ"כ מחלקין הצדדים דאמרינן דכך היה דעתו מתחילה דאעפ"י שינקי אהדדי אפ"ה יהי' הפנימי למאכל וצד החיצון לסייג ולא יהיה מגרע זה לזה:

אבל בפלוגתא דרבי ורשב"ג בהא דמקצתו נטוע בארץ ומקצתו בח"ל דפטור דהא דבח"ל פטור הוא מצד דח"ל פטור בעצם מדין תורה וכמו שאומר הירושלמי דמעשרות אינם תלוים לדעתו וע"כ קאמר דהוי כאלו כולו נטוע באר ולא שחייב כולו אלא דהוי כאלו מעשר וטבל מעורבים זה בזה ולא נוכל לחלק הצדדים כיון דשורשים חיין זה מזה משא"כ החיצון למאכל ופנימי לסייג עכ"ל (שם):

וא"כ הכא נמי אתי שפיר דהא דפסק הש"ע כר' זירא בכלאים ולא כתב רק הא דזרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עליו את הגפן דהקשין מותרים והדגן ידלק אבל לא בהיפוך דאם התחתון הוא באיסור וכמו דא"ר זירא שאין גידולי איסור מעלין את האיסור והיינו כיון דיונק מהאיסור ע"כ הוא טפל לגבי עיקר והוי כאלו הוא איסור ג"כ וע"כ אינו מבטל משום שגדל מתוך איסור וזהו דווקא בכלאים שאינם תלוים לדעתו אבל בערלה פסק דאפי' צד התחתון למאכל והעליון לסייג אמרינן דהתחתון אסור והעליון מותר אעפ"י שגדל מתוך איסור אך כיון שתלוי לדעתו אמרינן דדעתו היה מתחיל' שצד העליון עם כל יניקותיו מהתחתון יהיה לסייג וע"כ לא אמרי' בכה"ג דגדל מתוך איסו' אסו' וכמו שמחלק שם הירושלמי בפ"ק דערלה אפי' תימא כרבי ערלה תלוי' לדעתו ומעשרות אינם תלוים לדעתו דמה שתלוי בדעתו יוכל לחלק הצדדים. ואמרינן שצד זה עם כל יניקותיו יהיה לסייג והשני למאכל משא"כ מעשרו' דמקצתן בארץ ומקצתן בח"ל שזה מעורב חיוב עם פטור מצד הדין ע"כ אמר רבי דטבל וחולין מעורבים זה בזה וכן הכא נמי כמו שביארתי דכיון שתלוי לדעתו אעפ"י שצד התחתון למאכל ומחוייב בערלה אעפ"כ צד העליון שהוא לסייג אעפ"י שיונק מן התחתון אעפ"כ כך היה דעתו מתחילה שהעליון עם כל יניקותו יהיה לסייג משא"כ בכלאים וע"כ ניחא פסקי הש"ע ודוק: